

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

14 / 5 / 2026 (M)

(ii) Questions : 9 - Sub. Code :

4	5	4	5	2
---	---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	2	4
---	---	---	---

M.Ed. (Gen.) 2nd Semester
(2056)

**PSYCHOLOGY FOR INDIVIDUAL AND SOCIAL
DEVELOPMENT-II (In all Mediums)**

Paper-II C08-PIS-II

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 60

Note :- Attempt **five** questions in all. Select **one** question from each unit. Q. No. 9 is compulsory. All questions carry equal marks.

UNIT-I

1. What are the major theories of Transfer of Learning? Explain any one with its educational implications. 12

OR

2. What are the major types of motivation? Describe the relation between Motivation and Learning. 12

UNIT-II

3. What is personality? Explain Allport theory of personality in detail. 12

OR

4. Explain conflicts and their management with the help of examples. 12

UNIT-III

5. What do you mean by intelligence? Describe the theory of intelligence by Gardner. 12

OR

6. Explain in detail how emotional and spiritual intelligence can be developed. 12

UNIT-IV

7. What is the concept of learning disabled? Explain the characteristics and identification of these children. 12

OR

8. Define Inclusive Education. Describe the process and barriers of Inclusive Education in detail. 12

(Compulsory Question)

9. Write short notes on:

- Concept of Learning
- Causes of Maladjustment
- Multiple Intelligence
- Characteristics of slow learners

3×4=12

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दें। प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न चुनें। प्रश्न न. 9 अनिवार्य है। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

यूनिट-I

1. अधिगम के स्थानांतरण के प्रमुख सिद्धांत क्या हैं? किसी एक सिद्धांत को उसके शैक्षिक निहितार्थों सहित समझाइए। 12

अथवा

2. प्रेरणा के प्रमुख प्रकार क्या हैं? प्रेरणा और अधिगम के बीच संबंध का वर्णन कीजिए। 12

यूनिट-II

3. व्यक्तित्व क्या है? व्यक्तित्व के ऑलपोर्ट सिद्धांत को विस्तार से समझाइए। 12

अथवा

4. उदाहरणों की सहायता से संघर्षों और उनके प्रबंधन को समझाइए। 12

यूनिट-III

5. बुद्धि से आपका क्या तात्पर्य है? गार्डनर द्वारा प्रतिपादित बुद्धि के सिद्धांत का वर्णन कीजिए। 12

अथवा

6. भावनात्मक और आध्यात्मिक बुद्धि का विकास कैसे किया जा सकता है, इसका विस्तार से वर्णन कीजिए। 12

यूनिट-IV

7. अधिगम अक्षमता की अवधारणा क्या है? इन बच्चों की विशेषताओं और पहचान की व्याख्या कीजिए। 12

अथवा

8. समावेशी शिक्षा को परिभाषित कीजिए। समावेशी शिक्षा की प्रक्रिया और बाधाओं का विस्तार से वर्णन कीजिए। 12

(अनिवार्य प्रश्न)

9. संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए:

- अधिगम की अवधारणा
- कुसमायोजन के कारण
- बहुबुद्धि
- मंद शिक्षार्थियों की विशेषताएँ

3×4=12

(पंजाबी अनुवाद)

नोट :- ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ ? ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ। 12

ਜਾਂ

2. ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝਾਓ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕੀ ਹੈ ? ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਆਲਪੋਰਟ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਓ। 12

ਜਾਂ

4. ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਗਾਰਡਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12

ਜਾਂ

6. ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ ਕਿ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਬੁੱਧੀ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 12

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਜਾਂ

8. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

9. ਛੋਟੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(i) ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ

(ii) ਗਲਤ ਸਮਾਯੋਜਨ ਦੇ ਕਾਰਨ

(iii) ਬਹੁ-ਬੁੱਧੀ

(iv) ਹੌਲੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।

3×4=12